תרומה ב

א. ביים סיום פון דער סדרה, איז רש"י מבאר וועגן יתדות [1] (א) ווי אזוי די יתדות זענען אויס — „כמין נגרי נחושת", (ב) צו וואס זיי האבן געגוצט — „עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן".

דערנאך איז רש"י ממשיך: „ואיני יודע *[1] אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח. ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות. ומקרא זה [2] מסייעני אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח".

איז אין דעם ניט מובן:

א) וואס רש"י זאגט „ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ"; וואס איז די הוכחה פון דעם נאמען „יתדות" אז זיי זיינען „תקועין בארץ"[3]? און אויב רש"י נעמט אן, אז פונעם נאמען „יתדות" האט מען יא א קלארן באוויזן אז זיי זיינען „תקועין בארץ", ווי אזוי זאגט ער אליין פריער „ואיני יודע אם תחובין בארץ", זאגענדיק בפירוש אז דאס איז ניט באוואוסט?

לויט איניקע נוסחאות איז אט דער גאנצער המשך — אנהויבענדיק פון „ואומר אני" ביז צום סיום — ניט דער לשון פון רש"י אליין, נאר א הוספה וואס איז צוגעגעבן געווארן דורך זיינעם א תלמיד [4]. אבער אויך לויט די נוסחאות קען מען ניט פארענטפערן, אז ביי רש"י איז טאקע ניט באוואוסט *[4] צי די יתדות זיינען געווען תחוב בארץ, און ביי זיין תלמיד איז געווען ברור מיט א פשיטות אז דער יתד איז תקוע בארץ — וואהרום וויבאלד אז מיט די צוגעגעבענע ווערטער „ואומר אני ששמן מוכיח עליהם כו'" האט דער תלמיד געמיינט ארויסצוברענגען א בירור אין דעם וואס רש"י זאגט „ואיני יודע כו'", פאדערט זיך דאך ער זאל מבאר זיין ווי אזוי דאס איז מוכח פון „שמן", און ניט בלויז זאגן סתם בפשיטות אז ס'איז דא אזא הוכחה.

ב) נאך דעם ווי רש"י (אדער זיין

---

1) אין לומר כדעת הדפוסים שראיתי — שהדפיסו התיבה „יתדות" באותיות ובאופן שמדפיסים התיבות שרש"י מעתיקן מן הכתוב — שזהו ד"ה חדש על תיבת „יתדות" שבקרא — דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק „יתדותיו" שקדמה ל„יתדות". ולכן נ"ל: א) שרש"י מבאר דברי עצמו * באותו ד"ה „לתקוע יתדות". וכ"מ בדפוס הא' דפרש"י שבו תיבת יתדות אינה מובדלת בנקודה לא לפני' ולא לאחרי' ** כבשאר תיבות שנעתקו מהכתוב. אלא שעפ"ז יוקשה ההמשך „נחושת" „בשיפוליהן" — שהרי בפרש"י קורא „יתדות" גם ל„וי" העמודים שהיו מכסף, ולמעלה. ולכן נ"ל יותר לומר

ב) דבכת"י הראשונים דפרש"י הי' כתוב „יתדות'" (וכתנתו ל„יתדותיו" דקרא — (וכרגילות מעתיקי כת"י לקצר לאכתם ע"י ר"ת, קו וכיו"ב), ואחד המעתיקים החליט שהקו מיותר, שהרי כתוב בקרא יתדות, ולא שם לבו ש„יתדותיו" קדם לה, ושבשתא כיון דעל על.

*1) בבמדב"ר (פי"ב, יט) שהיו נועצים היתדות בארץ. וכנראה שגירסא אחרת הייתה לרש"י. ובלאה"כ צ"ל כן, שהרי לרש"י (נשא ד, לב) היו יתדות גם במשא בני גרשון, משא"כ לגירסתנו בבמדב"ר שהיא כדעת הרמב"ן (נשא שם).

*) ע"ד פרש"י ואתחנן ו, ו.

**) תח"י רק צילום — פאטאסטאט — מדפוס הראשון, ואפשר שאינו ברור כ"כ, אבל מהריוח שבין התיבות נראה שלא היו בו הנקודות.

2) ישעי' לג, כ.

3) וגם אינו מובן: בשביל מה מסיים „לכך נקראו יתדות", דלכאורה — מיותר?

4) יוסף בר שמעון.

*4) ראה ג"כ לקמן ס"ב.

תלמיד) זאָגט „ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ", איז ער נאָך מוסיף: „ומקרא זה מסייעני כו'". ולכאורה, אויב ער האָט שוין יע דעם באַווייז (פון „שמן") אַז יתד איז אַ זאַך וואָס ווערט אַרייַנגעזעצט אין דער ערד, איז דאָך ניטאָ קיין הכרח עס זאָל זיין אַ סיוע[5] פון פסוק[6]?

ג) פאַרוואָס טאָקע זאָל מלכתחילה זיין אַ ספק ביי רש"י צי די יתדות זיינען געווען „תחובין בארץ" (ובפרט לויטן נוסח אַז אָט־די ווערטער „ואומר אני כו' " שטאַמען ניט פון רש"י אַליין — ביי אים איז דאָס געבליבן בגדר ספק) — בשעת ס'איז פאַראַן אויף דעם אַ בפירוש'ע ראי' פון דעם געבראַכטן פסוק „אהל בל יצען גו' "?

ד) אַז יתדות שטעלן מיט זיך פאַר די זאַך פון „תקועין" (אַרייַנגעזעצט, אַרייַנגעפעסטיקט), זעט מען בפירוש אין כמה וכמה פסוקים „ותתקע את היתד"[7]; „ותקעתיו יתד במקום נאמן"[8] — האָט דאָך לכאורה רש"י („אדער תלמידו) געדאַרפט ברענגען די ראי' פון אָט־די פסוקים, ווייל זיי שטייען (אין תנ"ך) פריער פון דעם געבראַכטן פסוק „אהל בל יצען גו' "; און, והשנית, ווייל אין זיי שטייט בפירוש „ותתקע"; „ותקעתיו" אין צוזאַמענהאַנג מיט „יתד" — בעת פון דעם פסוק „אהל גו' בל יסע יתדותיו לנצח" ווערט געבראַכט די ראי' (אַז די יתדות זיינען „תקועין") ניט מצד אַ בפירוש'ן לשון, נאָר מצד דער משמעות התוכן פון פסוק (וויבאַלד עס ווערט געזאָגט „בל יסע יתדותיו", אַז די יתדות ווערן ניט אָפגעוואָרפן פון אָרט, איז מוכח אַז זיי זיינען „תקועין")?

ב. פון דעם וואָס רש"י (א) זאָגט בפשיטות „ששמן מוכיח עליהם" אין (ב) ער ברענגט ניט קיין ראי' פון „ותתקע את היתד" אָדער „ותקעתיו יתד", איז אַ הוכחה, אַז בנוגע די אייגנשאַפט פון יתדות אין אַלגעמיין — איז ביי רש"י'ן קיין ספק ניט. ד. ה. מען וויס אַז יתד בכלל איז אַ זאַך וואָס ווערט ערגעץ אַרייַנגעשטעקט (אַף צו גראַבן), אָדער אַרייַנגעהאַקט און אַרייַנגעפעסטיקט[9].

אין דערפאַר, איז אויך בנוגע צו די יתדות המשכן, זאָגט ער בפשיטות (אויך לויטן פירוש אַז די יתדות זיינען ניט געווען תחובין בארץ), אַז זיי זיינען געווען „כמין נגרי נחושת" וואָס נגרים — אין לשון הקודש — זיינען אַזוינע זאַכן וועלכע מען איז ערגעץ־וואו תוקע[10] — ווייל דאָס איז דער פירוש פון יתדות.

---

5) וגם: הרי הוכחתו שיתדות הם תקועין הוא מהתיבות „בל יסע יתדותיו לנצח", ולמה מעתיק גם „אהל בל יצען"?

6) לכאורה אפשר לתרץ קושיות הנ"ל, שמה שמביא את הפסוק „אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח" הוא לבאר את כוונתו ב„שמן מוכיח עליהם". אבל — אינו. כי (א) לפי"ז הוצרך לכתוב „ואומר אני שתקועין הן בארץ ומקרא זה מסייעני כו'", והתיבות „ששמן מוכיח עליהן" מיותרים. (ב) באם „ומקרא זה מסייעני" בא בהמשך ל„שמן מוכיח עליהם", וכוונתו בזה להוכיח שיתדות בכלל הם תקועין, הו"ל לכתוב „ומקרא זה מסייעני" בסמיכות ל„ששמן מוכיח עליהם" בכדי להוכיח שיתדות בכלל הם תקועין, ורק לאחרי זה לסיים „לכך נקראו (אלו שבמשכן בשם) יתדות". ומזה שכותב „לכך נקראו יתדות" לפני „ומקרא זה מסייעני" משמע ש„ומקרא זה מסייעני" הוא סיוע נוסף ל„ואומר אני".

7) שופטים ד, כא.

8) ישעי, כב, כג.

9) כי מכיון שיתד הוא דבר חד — בפשטות לה"ק (שלכן אין רש"י מפרש זה בפי' עה"ת) — ממ"ש (תצא כג, יד) „ויתד תהי' לך גו' וחפרת בה" — והרי בדבר שאינו חד א"א לחפור, הרי מובן שהוא עשוי (בנוגע לבנין) לתקוע.

10) ראה רש"י ד"ה נגר (שבת קכו, א): יתד שתוקעין כו'. ד"ה ובנגר (ב"מ קא, ב): ותוחבין אותו כו'. ד"ה עשאה כמין נגר (מנחות לג, א): שקבעה ותחבה בסף כנגר

דער ספק איז נאָר, צי זיינען זיי — ביים משכן — אויך בפועל געווען תחובין בארץ אדער ניט. און זיין סברא צו זאָגן אַז זיי זיינען ניט געווען תחובין — כאָטש אַז ביי אים איז פשוט אַז אויך די יתדות המשכן זיינען געווען כמין „נגרי", ד. ה. זיי האָבן אַזאַ צורה (פאָרם) אַז מען קען זיי תוקע זיין:

היות דער משכן איז (אין מדבר) ניט געשטאַנען בקביעות אויף איין אָרט [11] אין מ'האָט אים געדאַרפט פאַנאַנדערנעמען [12], איז מער מסתבר אַז בכדי אויס־צומיידן טרחא יתירה, זאָל מען די יריעות און קלעים איינהאַלטן דורך דער שוועך־קייט פון הענגענדיקע יתדות — אידער דורך אַן אופן וואָס די יתדות זיינען „תחובין בארץ", און מ'זאָל דאַרפן, ביי יעדער פאַנאַנדערנעמען, ארויסרייסן די יתדות פון דער ערד און זיי ווידער אַמאָל אַריינזעצן ביים צווייטן מאָל צוטיפ־שטעלן.

ס'איז אָבער לויט דעם ניט פאַרשטאַנ־דיק:

א) אויב מ'נעמט אָן, אַז אינהאַלטן די יריעות המשכן, האָט דער כובד פון די יתדות, האָט מען דאָך צוליב דעם צוועק איבערהויפט ניט געדאַרפט נוצן קיין „יתדות" וואָס זייער זאָך איז צו טאָן אַט־די פעולה דורך זיין תקוע בארץ — נאָר דורך שוערע זאַכן — וואָס פאַר אַ צורה זיי זאָלן ניט האָבן?

ב) וויבאַלד אַז דער ספק איז (ניט בנוגע די צורת היתדות, נאָר) צי בפועל זיינען זיי געווען תחובין, היינט וואָס העלפט דאָ די ראי' פון („שמן", און עאכו"כ פון) דעם פסוק „אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח" וואו עס רעדט זיך כלל ניט וועגן משכן?

ג. וועט עס ווערן פאַרשטאַנדיק בהק־דים וואָס רש"י זאָגט פאַר דעם (אין פריערדיקן דיבור המתחיל אין אונזער פסוק) *[12]: „מקבות לתקוע יתדות ועמו־דים". ולכאורה, ביי רש"י איז עס דאָך (נאָך) ניט מוחלט צי די יתדות זיינען געווען תחובין אַדער תלויין — ווי אַזוי זאָגט ער פריער מיט אַ פשיטות „לתקוע יתדות"?

מזו מען דאָך זאָגן, אַז עס זיינען גע־ווען במשכן [13] צווי מיני „יתדות" — און ווי רש"י אַליין זאָגט עס בפירוש אין פרשת נשא *[13]: „ויתדות ומית־רים היו ליריעות ולקלעים מלמטה כו' (וואָס בא זיי איז דער ספק בפירש"י דאָ) ויתדות ומיתרים היו לע־מודים סביב לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה" — און בנוגע אַט־די לעצטע יתדות, איז ביי רש"י קיין ספק ניט אַז זיי זיינען געווען „תקועין" — און צו אַט־די יתדות איז עס רש"י מכוון אין פריערדיקן דיבור. וואָרום ס'איז פשוט אַז די יתדות העמודים — וואָס אויף זיי האָט מען (באמצעות „הכלונסות וקונד־סין" [14]) אויפגעהאַנגען דעם אויבערשטן

שתוחבין הנגרין בכותל. ועוד.

וכן מוכרח מפירש"י דידן גופא — שהרי הפירוש „כמין נגרי נחשת" הוא גם להדיעה שהיתדות היו תחובין.

11) ראה ס"פ פקודי. במדבר א, נא ופרש"י שם. ועוד. וגם בפסוק זה עצמו כותב רש"י (ד"ה לכל כלי המשכן) „שהיו צריכים להקמתו ולהורדתו".

12) ראה בהעלותך ט, יז ואילך.

*12) ראה לעיל הערה 1.

13) אבל בכלל — יש גם יתד לחפור, יתד דבמעשה שמשון ועוד.

*13) ד, לב.

ברמב"ן שם מקשה, שבברייתא דמלאכת המשכן (פ"ה) „לא נשנה שיהיו יתדות לעמו־דים" — אבל מפשטות לשון הכתוב (פשוטו של מקרא) „ועמודי גו' ויתדותם" משמע שהיו יתדות לעמודים.

14) במפרשי רש"י שם ש„יתדות" הכוונה ל„קונדסין" שהיו תלויים באונקלי העמודים. אבל [נוסף שלפי"ז אינו מובן מ"ש רש"י

ברעג פון די קלעים — זיינען זיי געווען „תקועין" אין די עמודים אין באופן כזה אויפגעהאלטן די הענגענדיקע קלעים. ופשוט אז דאס האט לחלוטין ניט צו טאן מיט כובד היתדות. און ווי רש"י אליין איז עס מצייר אין אונזער סדרה[15] און פירט אויס אז די „אונקליות" (וואס לפי משמעות הענין מוז מען זאגן אז דערמיט מיינט מען די יתדות[16]) וואס אויף זיי איז געווען תלוי דער „קונדס דרך טבעתו", זיינען געווען תקוע אין דעם עמוד.

ועפי"ז קען מען זאגן, אז די (אונטערשטע) יתדות פון די יריעות און קלעים (שבפרשתנו) זיינען טאקע ניט געווען תחוב בארץ, נאר זיי האבן אויפגעהאלטן די יריעות וקלעים מיט זייער כובד (לויט ווי ס'איז מער מסתבר צו זאגן, כנ"ל סעיף ב'); אי, פארוואס עפעס האט מען אויף דעם געוצט יתדות און ניט אנדערע שוועכערע זאכן — איז עס מצד דעם ווייל היות אז צו די זעלבע קלעים בשפתם העליונה האט מען געוצט יתדות (און דארט האט מען דאך געמוזט האבן יתדות, כנ"ל), האט מען דעריבער אויך געוצט יתדות צו די קלעים בשיפוליהן ובמילא אויך צו די יריעות בשיפוליהן[17] כאשר אז מען האט געקענט נוצן אויך אנדערע זאכן.

ד. און נאך דעם ווי רש"י טייטשט אויס, אז מצד הענין איז דא ניט ברור, פירט רש"י אליין אויס: „ואומר אני", אז זיי זיינען געווען תחובין בארץ, און ברענגט אויף דעם צוויי ראיות:

א) „ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות": וויבאלד דער פסוק רופט זיי דא פארט אן מיטן נאמען יתדות, איז דערפון גופא משמע, אז דאס איז ניט בלויז צוליב זייער ציור פון יתדות און דערביי האט זייער ציור קיין ראלע ניט געהאט — נאר דער כובד אליין, נאר אז זיי זיינען טאקע געוצט געווארן בהתאם מיט זייער נאמען[18].

היות אבער אז דאס איז דאך ניט קיין שטארקע ראי' (וואורום סוף־כל־סוף איז ניטא קיין קלארער באוויז אז דער פסוק רופט זיי אן יתדות מחמת זייער פועל'דיקן באנוץ אלס יתדות) — ובפרט נאך אז לויט ענין המשכן, איז פאראן קענן דעם א סברא להיפך, כנ"ל, אז זיי זיינען ניט געווען תקועין, וויבאלד מ'האט געקענט אויסקומען אן דעם — ברענגט דעריבער רש"י נאך א ראי':

ב) „ומקרא זה מסייעני אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח" — וואס פון דעם פסוק זעט מען אז דער שטיגער צו אויפהאלטן אן אהל (וואס ענינו איז דאך העתקה פון ארט צו ארט[19]) איז דורך יתדות וואס מ'קען ניט אוועקרוקן פון

„לתקוע יתדות"], מלשון רש"י „ויתדות כו' לתלות בהם כו' בכלונסות וקונדסין" משמע שהיתדות אינם הקונדסין. וראה גם ברייתא דמלאכת המשכן שם: „הי' מחבר את הקונדסין . . בתוך יתדות".

15) כז, י.

16) ראה גם פירש"י שם: „ווי העמודים — הם האונקליות" ובפירש"י סנהדרין כב, א: „ווי העמודים — יתדות כסף העשויין כמין אונקליות כו'".

17) ואין להקשות דאפילו בתור סברת ספק אין לדמות אותם זל"ז, כיון שחוי העמודים (היתדות) היו של כסף, והיתדות של היריעות וקלעים בשיפוליהן — של נחשת — כי אדרבא: מסתבר לומר דכמו שצמצם הכתוב

מספר מיני הכלים שבמקדש (ומשכן) — עיין מנחות רפ"י ב' מדות כו' ז' מדות כו' — כך מצומצם מספר צורות הכלים וכיו"ב. ועוד — הדפוס ליציקת ווי (יתדות) העמודים הרי אפשר להשתמש בו גם לצורך שיפולי הקלעים והיריעות, ולמה יעשו דפוס נוסף?!

18) ועפי"ז מובן מה שרש"י מסיים „לכך נקראו יתדות" — דלכאורה מיותר — כי כל עיקר הוכחתו הוא ממה שנקראו (בכתוב זה) יתדות.

19) עיין לך (יב, ח) „ויעתק משם" ופירש"י: אהלו.

אָרט, דאָס מיינט אַז זיי זיינען תחוב בארץ. ובמילא (ניט נאָר פאַלט אָפּ די סברא הנ"ל אַז מ'האָט זיך באַנוגעט מיט יתדית תלויים, נאָר אדרבה) — "ומקרא זה מסייענו": דערפון וואָס דער פסוק לערנט אונז, אַז אַן אוהל חשוב (אוהל בל יצען) איז דער סדר צו באַפעסטיקן אים דורך יתדות התחובין בארץ[20], איז פאַראַן אַ סיוע צו הטחת רש"י בנוגע צו אהל המשכן, אַן אוהל הכי חשוב, אַז דאָרט זיינען זיי געווען תקועין בארץ.

דאָך איז אָבער מובן, אַז נאָך דעם אַלעם איז עס ניט קיין הוכחה גמורה, און סוכ"ס איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז ביים משכן בפרט (לויט מהותו ותנאיו המיוחדים*[20]) איז געווען אַנדערש — דערפאַר זאָגט רש"י ביים צוטרעטן צום ענין (מלכתחילה): "ואיני יודע"; און אויך זיין שפּעטערדיקן בירור זאָגט ער אין אַ לשון פון "ואומר אני", אַז אַזוי לייגט זיך אָפּ ביי אים, מיינענדיק דערמיט אַז קיין בירור גמור איז עס ניט.

ה. מ'האָט שוין פיל מאָל געזאָגט, אַז אין פירוש רש"י עה"ת — אפילו דאָרט וואו ער איז אויסן צו מפרש זיין נאָר דעם פשט און ניט קיין הלכות — זיינען פאַראַן אויך ענינים פון הלכה און (מכ"ש[21]) ענינים פון פנימיות התורה, ובלשון רבותינו[22] — "ייגה של תורה".

דער דין ביי שבת איז, אַז דאָס וואָס מלאכת בנין איז אסור מן התורה בשבת איז עס בלויז די מלאכה פון אַ בנין קבע, אָבער די מלאכה פון אַ בנין ארעי, איז אסור נאָר מדרבנן[23].

וואָס איז דער גדר פון אַ בנין קבוע? — איז דאָס אויך שייך און תלוי אין דעם חילוק צווישן אָט־די צוויי מעגליכע אופנים אינעם אָפּטייטשן "יתדות" וואָס רש"י לאָזט אונז הערן בפירושו לפרשתנו:

אויב מ'זאָל אָנעמען, אַז די יתדות האָבן פעסטגעהאַלטן די יריעות וקלעים דורך זייער כובד, פאַרשטייט מען דערפון — וויבאַלד אַלע מלאכות פון שבת לערנט מען אָפּ פון מלאכת המשכן[24] — אַז אפילו ווען מ'בויט אַן אהל וואָס איז ניט פאַרפעסטיקט אין אַן אופן פון "תקועין" (דורך יתדות וכדומה), אויב נאָר ער איז געגוג פעסט ניט צו זיין "נע ונד ברוח מצוי"[25], הייסט עס שוין אַ בנין קבוע און אסור מה"ת; אויב אָבער מ'וועט אָנעמען ווי דער פירוש אַז די יתדות זיינען געווען תחובין, דאָרף אויסקומען, אַז דער איסור פון בונה בשבת מה"ת — איז דווקא ביים בויען אַן אהל אין אַן אופן פון "תקועין".

ו. כאמור לעיל, איז אין פירוש רש"י פאַראַן "ייגה של תורה". פון די ענינים של פנימיות התורה וואָס זיינען מרומז אין אונזער פירש"י:

ס'איז מבואר אין חסידות[26], אַז דער ביהמ"ק איז געווען געבויט בעיקר פון דומם, און דער משכן — פון צומח און חי. און הגם ס'איז פשוט, אַז די השראת השכינה — דער ענין פון "ושכנתי בתוכם"[27] — האָט זיך אויפגעטאָן אויך אין

---

20) שלכן מביא רש"י גם תחלת הכתוב "אהל בל יצען".

*20) אוהל בכלל — הרי ביכולת בעל האוהל להיות במקום אחד כל משך ימי חייו, משא"כ במשכן — שידעו שנוסעים ממקום למקום עד שיבואו לעבר הירדן מערבה.

21) ראה לקו"ש חי"ה ע' 1 הערה 3.

22) היום יום ע' כד.

23) ביצה לב, סע"ב. ובכ"מ. שו"ע אדה"ז ר"ס שט"ו.

24) שבת מט, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס ש"א.

25) ראה שו"ע אדה"ז סשט"ו סעיף ז'.

26) תו"א ר"פ ויגש. לקו"ת ברכה צט, ד' ואילך. וראה לעיל ע' 17, 21־20.

27) פרשתנו כה, ח.

דעם עפר (דומם) שבקרקע המשכן[28], איז אֲבער פאַרט ניט גלייך די קדושה פון קרקע המשכן צו דער קדושה פון די יריעות און די קרשים: די יריעות און קרשים זיינען געווען קדוש מצד עצמם, משא"כ דער עפר פון קרקע המשכן — זיין קדושה איז געקומען בלויז מצד דעם משכן (די יריעות וקרשים) וואָס איז געשטאַנען אויף אים. און נאָכדעם ווי מ'האָט פון דעם אָרט צוגענומען דעם משכן — איז אין דער קרקע, וואו דער משכן איז געשטאַנען, ניט פאַרבליבן פון דער פריערדיקער קדושה[29].

וואָס דאָס איז די מעלה אין ביהמ"ק לגבי דעם משכן. אין ביהמ"ק איז די קדושה וואָס אין דעם דומם — אפילו אין דעם דומם פון קרקע ביהמ"ק — אַ קדושה מצד עצמו. און אויך לאחרי החורבן — נאָכן חורבן בית ראשון[30], אַדער נאָכן חורבן בית שני, וואָס איז געווען אינעם אופן "ערו ערו עד היסוד בה"[31] — מען האָט חרוב געמאַכט ביז די יסודות[32] אַדער — אויך[33] די יסודות[34] — איז דאָך לכמה דעות פאַר-

בליבן קדושה אין דעם מקום המקדש[35].

ז. די שאלה איז אֲבער: ווי שטאַרק אין ווי טיף ס'איז געווען די קדושה פון קרקע המשכן אין דער צייט וואָס דער משכן איז דאָרט געשטאַנען — און דאָס איז תלוי אין די צוויי אופני הפירוש פון "יתדות" וואָס רש"י ברענגט דאָ אַרויס:

לויט דעם אופן אַז די יתדות האָבן אויפגעהאַלטן דעם משכן בלויז דורך זייער כובד, דאַרף אויסקומען אַז אָט-די קדושה וואָס ווערט נשפע פון משכן אין קרקע המשכן איז דאָס נאָר אַ מסובב, האָט דורכגענומען דעם עפר נאָר אין חיצוניות, עס איז ניט פאַרבונדן מיט דעם שטח הקרקע אַלס פרט, נאָר אַלס קרקע סתם, היות אַז אויך וועג ער איז געשטאַ-נען איז דער משכן ניט געווען איינגע-פעסטיקט דורך חיבור ותקיעה בקרקע,

---

שאדרבה: דוקא ע"ז שהחורבן הי' באופן ד"ערו ערו עד היסוד בה" — יותר מבבית ראשון — "נשאר המקום בקדושתו" (צפנת פענח להרגוצובי — הובא ב"מפענח צפונות" ע' קמא).

ובזה יובן גם מה שאמר ר"ע (סוף מס' מכות) "תלה הכתוב גבואתו של זכרי' בגבואתו של אורי', באורי' כתיב (מיכה ג, יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו' בזכרי' כתיב כו' " — דלכאורה, הרי כו"כ פסוקים מדברים אודות החורבן, ולמה בחר בפסוק זה דוקא —

כי ב"ציון שדה תחרש" מרומזים ב' הענינים: (א) גודל החורבן ואופנו — שלא נשאר מאומה, וכמו שדה שאין בה שום בנין גם לא היסודות. (ב) שע"ז דוקא תהי' הגאולה, כי חרישת השדה היא הכנה להצמיחה (ראה חדא"ג מהרש"א שבת קלט, א), ולכן קיום הנבואה "ציון שדה תחרש" מעידה על קיום היעוד (זכרי' ח, ד) "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" (משיחת יו"ד שבט — יום ההילולא — תשכ"ה. ע"ש בארוכה. וראה גם לקו"ש חי"ט ע' 72 ואילך).

28) וכדמוכח גם מהדין (נשא ה, יז) ומן העפר אשר יהי' בקרקע המשכן יקח הכהן גו'.

29) ולהעיר מהר סיני דבתחלה "כל הנוגע בהר מות יומת" ולאחר מ"ת (שהגילוי הי' מלמעלה (ראה לקו"ת ראה כח, ב)), "המה יעלו בהר" (יתרו יט, יב-יג).

30) החריבו רק את התקרה — ירושלמי יומא פ"א ה"א. וראה גם גיטין נז, ב. שמו"ר פל"ה, ה.

31) תהלים קלז, ז.

32) לפי דיעה א' באיכ"ר רפ"ה.

33) לפי דיעה הב' באיכ"ר שם. שמו"ר שם. זח"ג פט, א. וראה גם ירושלמי שם (עפ"י קה"ע).

34) ועפ"י מ"ש בתוספתא ברכות ספ"א: "שאין שכינה חוזרת עד שתעשה הר . . מאימתי משנעקרו יסודותי' ממנה", י"ל —

35) מגילה י, א. וש"נ. רמב"ם שם ספ"ו.

נאָר זיך אויפגעהאַלטן אויף דער קרקע דורך אַן אַנדער זאַך — כּובד היתדות [36].

משא"כ לויטן פירוש אַז די יתדות זיינען געווען "תחובין בארץ", האָט די קדושה פון משכן אַריינגעדרונגען אין דעם שטח קרקע אין אַ פנימיות. נאָכמער — דאָס וואָס דער משכן איז געווען קבוע במקומו, אהל בל יצען — איז דאָס גע־קומען פון דעם קרקע המשכן; דער שטח פרט', קרקע המשכן איז די סיבה פון קביעות המשכן (שאו קדושתו יותר — ווי ווען דער משכן איז פאַנאַנדערגענומען. און ס'איז נוגע לכמה דינים) [37].

ח. ס'איז ידוע, אַז די קדושה פון (משכן אוז) ביהמ"ק האָט מאיר געווען אויך בכל העולם [38]. פון דעם איז מובן, אַז דורך בנין ביהמ"ק איז געגעבן געוואָרן יעדן אידן אַ כח (אין זייער "ועשו לי מקדש" בנפש [39]) צו ממשיך זיין קדושה בכל העולם כולו און אין אַן אופן פנימי וקבוע — בדוגמא ווי די קדושה פון בית המקדש.

און דערפון קומט אַרויס אַ הוראה, אַז יעדער אידּ, וואו ער זאָל ניט זיין — אפילו ווען ער געפינט זיך אין ארץ העמים וואָס תורה פסק'נט אַז אוירה און גושה זיינען טמא [40] — האָט ער בכח צו מברר זיין חלקו בעולם און דאָרט ממשיך זיין קדושה באופן פנימי וקבוע, בדוגמת הקדושה דביהמ"ק.

וואָס דאָס איז דער ביאור אויפן מאמר רז"ל [41] אַז די בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל זיינען "מקדש מעט" און מען וועט זיי לע"ל מיטנעמען קיין ארץ־ישראל — וויל דורך זייער תפלה און תורה זיינען אידן ממשיך קדושה אויך אין די הייעער גופא וואָס זיינען פון אבנים ועצים ועפר [42] און וועלכע געפינען זיך אין חוץ־לארץ — און די קדושה פאַר־בלייבט אין זיי, בית אַז סוכ"ס נעמט מען זיי מיט קיין ארץ־ישראל.

און אַזוי, לאידך גיסא: דורך דעם וואָס יעדער איד איז איצט ממשיך קדושה בחלקו בעולם, זוערט אויפגעטאָן די הכנה צו "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל [43] ועתידה א"י להתפשט בכל הארצות" [44] — און איבעראַל, אין דער גאַנצער וועלט, וועט נתפשט ווערן אַ מעין פון דער קדושה פון ביהמ"ק [45]; ענינו איז דאָך "בית זבול לך" [46] — וועט מען דאָן זען ווי די גאַנצע זועלט איז אַ

---

36) ואולי י"ל דנפק"מ האם במשכן אסורה חציצה בין רגלי הכהנים לקרקע.

37) לב' הסברות דגדר קדושת קרקע המש־כן — יש להעיר מב' הדעות בהקדים עפר (קרקע המשכן) למים (דסוטה) — סוטה טז, ב. ואף דשם גם במקדש כן הוא — הרי קרא קאי במשכן.

ולסברא הא' וכאן פסול בהקדים עפר ובמילא יתיישן דהסדר בקרא הוא לעכב. ואכ"מ.

38) להעיר מתנחומא בהעלותך ב. ויק"ר פל"א, ז. במדב"ר פט"ו, ב. וראה גם מנחות פו, ב וברש"י שם ד"ה שקופים. רש"י כת"י שם ד"ה ואטומים.

39) וכמרז"ל (נסמן בלקו"ש ח"ג ע' 906) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל.

40) שבת טו, ב. רמב"ם רפי"א מהל' טומאת מת.

41) מגילה כט, א.

42) ראה נגעים פי"ב, מ"ב.

43) ראה ספרי דברים א, א. שהש"ר פ"ז, ד (ג). פס"ר פ' שבת ור"ח. ילקו"ש ישעי' רמז תקג.

44) ראה ספרי, פס"ר וילקו"ש שם.

45) ראה זח"ב רלד, א: למהוי אתפשטותא דביתא בכל סטרין. וראה אוהח"מ — הובא בניצוצי זהר שם.

46) מלכים א ח, יג. וראה פירש"י ויצא (ל, כ) ד"ה יזבלני "עיקר דירתו".

דירה לו ית', ואדרבא עיקר דירה — בתחתונים [47].

און אַזוי ווי אין ביהמ"ק היו קוראין את השם ככתבו [48] — אַז דער שם הוי' איז געווען אין אַן אופן פון קריאה (בגילוי) — אַזוי וועט זיין אויך בכל העולם "הוי' אחד ושמו אחד — נקרא ביו"ד ה"י (כמו ש)ונכתב ביו"ד ה"י" [49] — אין דער גאולה האמיתית והשלימה, דורך משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ תרומה תשכ"ה)

---

47) ראה תניא רפל"ו. מאמר דיום ההילולא — באתי לגני תש"י בתחלתו. ובכ"מ. וראה גם לעיל ע' 21 ואילך.

48) משנה סוטה לז, סע"ב ואילך. וראה בגמרא שם. ספרי נשא לט.

49) זכרי' יד, ט. פסחים סע"ג. ובזח"ג רל, א (וכ"ה נוסחת הכ"י לפסחים שם — הובא בזק"ס) הגירסא: נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י.